

și mai ales pe străini¹, și-a transformat scrisorile către soție într-un fel de carnet de note zilnice. Aici își nota el observațiile și constatările asupra oamenilor, faptelor și împrejurările cu care venea în contact, consemnându-le «familiar», fără a da naștere la bănueli. Toate acestea ar fi format punct de sprijin pentru viitoarea «descriere literară» a călătoriei, pe care o avea în gând. Deși avem scrisorile, desigur nimeni n-ar putea să-i împlinească gândul, căci scrierea proiectată n-ar fi folosit materialul decât ca punct de reper; miezul lucrării l-ar fi dat ceea ce mintea sa înregistrase, ceea ce spiritul său de observație reținuse.

Legăturile cu savanții ruși au fost relevate de prof. D. P. Bogdan, care a publicat, alături de alte scrisori ale lui Ioan Bogdan, o parte din cele aparținând colecției Mariei Bogdan — în original și traducere, mai adesea în rezumate².

Alături de această colecție de scrisori și de altele, trimise sau primite de Ioan Bogdan, publicate de I. C. Negruzzi³, N. Iorga⁴, I. E. Torouțiu⁵, Gh. Tulbure⁶, I. Lupaș⁷ și M. Dan⁸, rămân, așadar, o sumă de scrisori nedate publicității până acum, altele publicate numai fragmentar, în care apar aspecte noi, mai puțin cunoscute, ale vieții și personalității marelui savant. În afară de aspectele strict personale, familiale, intime adesea, care se desprind din paginile acestor scrisori, putem întrevedea în multe din ele patriotul, în cel mai înalt sens al cuvântului. Toată activitatea lui științifică este pătrunsă de acest sentiment de datorie profundă față de poporul său și de înaltă probitate. Dar scrisorile ne dezvăluie, în același timp, sufletul ales, capabil de emoții adânci; până și un fapt mărunț la prima vedere, ca executarea în condiții optime a fotografiilor unor documente, îi crează bucurii intense, pe care nu și le poate stăpîni.

Ar fi, deci, greșit să ne dispensăm, în cercetarea vieții și operei lui Ioan Bogdan, ca și a oricărui mare savant, de elementele noi care se desprind din corespondența sa. Iată de ce ne-am îngăduit ca, dintr-un proiectat volum de corespondență inedită a lui Ioan Bogdan, să dăm aici la iveală câteva fragmente în cadrul unei prezentări generale menită să sugereze oportunitatea unei ediții științifice, de care vasta corespondență a marelui savant nu a avut parte. De asemenea, publicăm, în anexe, un număr de fotografii și documente inedite, cele mai multe din «Fondul Bogdan» de la Arhiva Bisericii Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului.

¹ Ioan Bogdan însuși a fost suspectat la graniță, fiind confundat cu un oarecare I. Bogdanov (*Scrisoarea din 23 aug. 1908*, reprodusă parțial de D. P. Bogdan, în lucrarea *Legăturile slavistului Ioan Bogdan cu Rusia*, apărută în *Studii privind relațiile româno-ruse*, vol. III, București, 1963, p. 282—283.

² *Op. cit.*, p. 181—338. Cf. nota 1 de la p. 213.

³ *Ioan Bogdan, A. Vlahuță, Al. Xenopol și manuscriptele lor*, AAR, Mem. Secț. literare, seria III, vol. I (și extras, București, 1923).

⁴ *Din scrisorile lui Ioan Bogdan*, în «Cuget Clar», I, 1937, p. 660—666, 679—689, 697—698, 744—746, 772—773 și 812—813.

⁵ *Studii și documente literare*, vol. I (în colaborare cu Gh. Cardaș), IV, VII, București, 1931, 1933, 1935 (pe copertă: 1936), p. 226—245, 471—478 și, respectiv, 86—189.

⁶ «*Tribuna Literară*» (Brașov), an. I, 1941, nr. 1—7.

⁷ *Ioan Bogdan în lumina unor fragmente din corespondența sa*, în AAR, Secția istorică, Seria III, Tom. XXVII, 1944—1945, p. 153—194.

⁸ *Din corespondența lui Ioan Bogdan cu savanții ruși*, în «*Studii*», XIII, 1960, nr. 1, p. 129—139; *Legăturile lui Ioan Bogdan cu filologii poloni*, în Rsl, IV, 1960, p. 309—326; în «*Revue des études sud-est européennes*», t. I, 1963, no. 1—2, p. 159—165.